

Arenguseire Keskus

RIIKLIKE JA MAAKONDLIKE ARENGUSTRATEEGIADE VÕRDLEVANALÜÜS

Veiko Sepp

2019

Riiklike ja maakondlike arengustrateegiate võrdlevanalüüs

September 2019

Autorid:

Veiko Sepp

Uuringus sisalduva teabe kasutamisel palume viidata allikale: Sepp, V. (2019) Riiklike ja maakondlike arengustrateegiate võrdlevanalüüs, Arenguseire Keskus. Uuringus sisalduva teabe kasutamisel palume viidata lisaks allikale ka tellijale.

Arenguseire Keskus on Riigikogu juures tegutsev mõttekoda, mille ülesandeks on ühiskonna pikaajaliste arengute analüüsimine, uute trendide ja arengusuundade avastamine ning arengustsenaariumite koostamine.

Sisukord

1. Lühikokkuvõte.....	4
2. Analüüsi objekt ja metoodika	6
3. Analüüsi tulemused	8
3.1. Majandusarengu kontsentreeritus ja tasakaalustatus	8
3.2. Arengupiirkonna ulatus	10
3.3. Piirkondlik spetsialiseerumine.....	11
3.4. Arengut toetavad rahvusvahelised/piiriülesed võimalused	14
3.5. Regionaalse arengu institutsionaalne raamistik.....	15
3.6. Arengut suunavad väärtused.....	16
4. Arengudokumentide ja uuringute sisu kaardistus.....	18
Summary	23

1. Lühikokkuvõte

Analüüsi eesmärk on selgitada ja võrrelda, kuidas on erinevates riiklikes arengudokumentides, maakondlike arengustrateegiates ning olulisemates rakendusuuringutes käsitletud Eesti majandusarengu kontsentreerumise küsimust, arengupiirkonna ulatust sh arengut toetavaid piiriüleseid võimalusi, piirkondliku spetsialiseerumise alternatiive, regionaalse arengu institutsionaalset raamistikku ning arengut suunavaid väärtusi. Analüüs keskendub strateegiate ja rakendusuuringute normatiivsele osale – sellele, mida peetakse normaalseks ja/või edasiseks asjade soovitatavaks seisundiks. Töö põhiosaks on aruande viimases peatükis esitatud kokkuvõtlikud tabelid.

Regionaalse aspektiga üleriigilised strateegilised arengudokumendid (RAS, Eesti 2030) peavad majandustegevuse ja inimeste kontsentreerumist mittesoovitavaks ja seavad eesmärgiks majanduse regionaalse tasakaalustatuse, kuid teevad seda „realistlikust vaatest“. Regionaalse võrdsuse asemel on eesmärk kompenseerida piirkondlikke ebasoodsaid olusid ja vältida piirkondliku ebavõrdsuse negatiivsete tagajärgede kuhjumist. Eesti ettevõtluse kasvustrateegia 2014–2020 seevastu ei pea majanduse kontsentreerimist probleemiks. Kasvustrateegia seab prioriteediks tugeva kasvupotentsiaaliga suurettevõtted, piirkondlik ettevõtlus on nimetatud küllalt teisejärgulisena kui üks viis riiklike eesmärkide saavutamiseks. Maakondade arengustrateegiad lähenevad majandustegevuse koondumise temaatikale sõltuvalt nende praegusest arengupositsioonist. Pealinna piirkonna ehk Harjumaa arengustrateegia näeb Harjumaad (ainsa) riikliku kasvumootorina, samas kui Tartu maakonna strateegia seab eesmärgiks olla Lõuna-Eesti majanduskasvu keskus. Väiksemad ja perifeersemad maakonnad on arengustrateegiate kohaselt rahul, kui õnnestuks koondumisprotsesse aeglustada.

Olulisim erinevus arengupiirkondade territoriaalse ulatuse määratlemisel on riiklike arengudokumentide vahel. Regionaalse fookusega RAS ja Eesti 2030 opereerivad toimepiirkondadega, seejuures regionaalarengu strateegias ja üleriigilises planeeringus on rakendatud üsna keerulist territoriaalset hierarhiat, kus peamisteks kasvukeskusteks on Tallinn ja Tartu, mille funktsionaalsed tagamaad jagavad Eesti kaheks piirkonnaks ning eristavad omakorda 4 arenguregiooni – lisaks Tallinna ja Tartu regioonidele ka Lääne-Eesti (4 maakonda) ja Ida-Eesti (Ida-Virumaa), mille osas on määratletud regionaalsed arengueeldused ja vastavad strateegia meetmete rõhuasetused. Ettevõtluse kasvustrateegias on arengupiirkonnaks kogu

Eesti keskusega Tallinnas, mille jaoks on määratletud nutika spetsialiseerumise kasvualdkonnad.

Piirkondliku arengu rahvusvahelisi ja piiriüleseid võimalusi kirjeldatakse strateegiates üsna üldiselt. Koostööpartnerite valimisel lähtutakse territoriaalsest lähedusest ja varasemast praktikast. Tallinna jaoks nimetatakse peamiste piiriüleste partneritena Helsingit ja Peterburi, samas kui Tartu puhul seatakse eesmärgiks koostööd Pihkva ja Riiaga. Ida-Viru maakond otsib oma arenguvõimalusi Tallinn- Peterburi-Helsingi (Kotka) kolmnurgas. Valga-Valka piiriülene sõpruslinn tuuakse esile nii riiklikes strateegiates kui ka Valga maakonna strateegias. Paljude teiste väiksemate maakondade jaoks ei kujuta rahvusvaheline koostöö endast üldse olulist arenguvõimalust – vähemalt maakondlikes strateegiates ei ole sellest juttu.

Mõlemad üleriigilised Eesti territoriaalset arengut suunavad arengudokumendid – regionaalarengu strateegia ja üleriigiline planeering Eesti 2030 – käsitlevad institutsionaalse raamistiku alusena mitmetasandilise valitsemise mudelit. Regionaalarengu strateegias ja mitmete maakondade arengustrateegiates kirjeldatakse regionaalsete arendusorganisatsioonide (maavalitsuste, maakondlike OVL, MAKide, ülikoolide regionaalsete kolledžite) spetsiifilisi rolle strateegia elluviimisel ning rõhutatakse eri tasandite sidususe tähtsust. Ettevõtluse kasvustrateegias seatakse eesmärgiks poliitikavaldkondade ülene koostöö ning valitsusväliste partnerite kaasatus, piirkondliku ettevõtluse arendustegevuses antakse strateegias võtmeroll maakondlikele arenduskeskustele.

Eraldi uuriti, millistest väärtustest on kantud erinevad arengudokumendid. Eesti riiklikes, regionaalsetes ja maakondlikes arengudokumentides domineerivad modernsed väärtused – majanduskasv, konkurentsivõime, suurem tootlikkus, jms. Kui ettevõtluse kasvustrateegia on läbivalt modernistlik, siis riigi regionaalarengu dokumentides sisaldub arengut suunavate põhimõtetenä kohati ka pehmemaid „postmodernseid“ väärtusi nagu jätkusuutlikkus, säästlikkus, kogukond, osalus jne. Siiski on ka arengudokumentides sisalduvaid ökoloogilisi eesmärke esitatud peamiselt läbi majanduskasvu ja parema konkurentsivõime prisma.

2. Analüüsi objekt ja metoodika

Analüüsi objektiks on regionaalse ja majandusarengu seisukohast kesksed riiklikud strateegiad, regionaalsed ja maakondlikud arengudokumendid ning valik viimastel aastatel koostatud regionaalse arengu uuringutest.

Riiklikud arengudokumendid:

- Eesti regionaalarengu strateegia 2014–2020 (2014)
- Üleriigiline planeering Eesti 2030+ (2012)
- Eesti ettevõtluse kasvustrateegia 2014–2020 (2013)
- Energiamaajanduse arengukava aastani 2030 (2017)
- Maakondlike arenduskeskuste võrgustiku strateegia 2017–2025 (2017)

Regionaalsed arengudokumendid:

- Tartu ja Lõuna-Eesti nutika spetsialiseerumise strateegia (2014)
- Kagu-Eesti tegevuskava 2015–2020 (2015)
- Ida-Virumaa tegevuskava 2015–2020 (2015)

Valik 2018–2019 aastatel kinnitatud maakonna arengustrateegiatest:

- Jõgevamaa arengustrateegia 2035+
- Tartumaa arengustrateegia 2040
- Valga maakonna arengustrateegia 2035+
- Arengustrateegia Pärnumaa 2035+
- Võru maakonna arengustrateegia 2035+
- Järvamaa arengustrateegia 2019–2030+
- Harju maakonna arengustrateegia 2035+
- Ida-Viru maakonna arengustrateegia 2019–2030+

Uuringud ja analüüsid:

- Ülevaade riigi vara kasutamisest ja säilimisest 2014.–2015. aastal. Riigikontrolöri kokkuvõte Eesti riigi arengu, majanduse ja tööturu probleemidest (2015)
- Tööstusalade analüüs (Geomedia, 2018)
- Kasvualade edenemise uuring (Tartu Ülikool, Tallinna Tehnikaülikool ja Technopolis Group Eesti, 2018)

- Eesti väikeasulate uuring (Hendrikson ja Ko, Tallinna Ülikool, 2019)

Analüüsimeetodiks on temaatiline kvalitatiivne sisuanalüüs, mille teemad on määratletud lähtudes regionaalse majandusarengu stsenaariumite eristamise telgedest ning muudest olulistest aspektidest. Käsitletavad teemad on järgmised:

- majanduse piirkondlik kontsentreeritus,
- regionaalse majandusarengu arengupiirkonna territoriaalne ulatus,
- majanduse piirkondlik spetsialiseerumine,
- arengut toetavad rahvusvahelised (sh vahetult piiriülesed) võimalused,
- regionaalset arengut tagav institutsionaalne raamistik ja
- arengut suunavad väärtused.

Analüüsi põhifookus on arengudokumentides ja uuringutes sisalduval normatiivsel käsitlusel – millisena nähakse soovitud tulevikku ülal eristatud teemades. Analüüsi tulemused on esitatud temaatiliselt süstematiseerituna ning tabelites ka arengudokumentide rühmade kaupa.

3. Analüüsi tulemused

3.1. Majandusarengu kontsentreeritus ja tasakaalustatus

Regionaalse aspektiga üleriigilised strateegilised arengudokumendid (RAS, Eesti 2030) problematiseerivad kontsentreerumist ja eesmärgistavad majanduse regionaalset tasakaalustatust, kuid teevad seda „realistlikust vaatest“:

Riik peab regionaalpoliitika elluviimisega toetama regionaalse arengu tasakaalustumist, mis tugineb mitmekeskuselise asustussüsteemi ühtlasele arengule. Samas ei ole selle realistlikuks ambitsiooniks kõikjal võrdsete võimaluste ja arenguseisundi loomine, vaid eeskätt mõne puuduva piirkondliku arengueelduse kompenseerimine muude eeliste võimendamisega ning parema ligipääsu tagamine eri piirkondades pakutavatele võimalustele (sh töökohad, teenused, vaba aja tegevusvõimalused). Oluline on vältida negatiivsete arengusuundumuste ülemäärast kuhjumist üksikutesse piirkondadesse. (RAS)

Üldise regionaalse majandusarengu seiremõõdiku (kõigi maakondade SKP kasv) kõrval sisalduvad RASis ka konkreetselt regionaalse arengu tasakaalustatuse määra hindavad seiremõõdikud, milles on vastandatud ühelt poolt Tallinna ja Tartu kasvuregioonid ning teiselt poolt muud Eesti maakonnad:

Väljaspool kahe suurema linnapiirkonnaga maakondi (Harju- ja Tartumaa) loodud SKP osakaal Eesti SKP-s.

Maakondade keskmine ettevõtlusaktiivsus väljaspool Harju- ja Tartumaad riigi keskmise suhtes.

Eesti majandusarengut tervikuna suunavas ettevõtluse kasvustrateegias on regionaalne aspekt tagaplaanil. Kasvustrateegia keskendub ettevõtete tüübi mõttes suurtele, kiire kasvuga ja nn võtme-ettevõtetele, mis pigem toetab majandusarengu kontsentreeritust, ning käsitleb regionaalset ettevõtlust strateegia eesmärkide saavutamisel neljandajärgulisena. Riiklik ENMAK energiatootmise kontsentreeritust mõõdikute tasandil ei problematiseeri, kuid elektrienergia tootmise arendamise meetme selgituses mainitakse korra energiatootmise hajutatust kui soovitatavat suundumust:

Jätkuvalt on Eestis aktuaalne tootmisvõimsuste hajutamine ja koostootmise potentsiaali ärakasutamine.

Arengu tagamine perifeersetes, majandusarengu mõttes probleemsetes regioonides on kahe riikliku tegevuskava – Ida-Viru tegevuskava ja Kagu-Eesti tegevuskava – olemasolu põhjuseks. Ka LENSs olemasolu oluliseks lähtekohaks on oht jääda majandusarengus maha Tallinna regioonist ning strateegia esitab väljakutse Tallinna-kesksele Eesti majandusarengu mudelile.

Maakondlike arengustrateegiate probleemi- ja eesmärgipüstitus lähtub konkreetse maakonna arengurajast ja -eeldustest. Harjumaa AS tulevikupilt toetab Tallinna linnaregiooni arendamist Eesti (peamise, ainsa?) arenguvedurina. Tartumaa AS sisaldub idee Tartu kui Lõuna-Eesti arenguregiooni keskuse arendamisest. Pärnumaa AS osundatakse Pärnule ka (lisaks maakonnakeskusele) kui regioonikeskusele, täpsustamata selle regiooni ulatust. Ida-Virumaa AS nähakse maakonna arengut pigem tagamaa perspektiivist – Soome lahe arengupiirkonna keskuste (Tallinna, Peterburi, Helsinki) poolt loodavate võimaluste (ära)kasutamisenä.

Analüüsi hõlmatud väiksemate maakondade (Järva, Jõgeva, Võru, Valga) arengustrateegiates ei kavandata majandusarengu regionaalse kontsentreerumise protsessi ümberpöörämist, kuid eesmärgistatakse selle protsessi aeglustumist (nt on Jõgevamaal erinevate mõõdikute tasandil eesmärgiks erinevuste vähendamine regionaalse keskuse Tartumaaga) või kompenseerimist muude väärtustega (nt Järvamaal nähakse ennast Eesti sotsiaalse innovatsiooni keskusena – „ärksate eestimaalaste elu- ja kohtumispaigana, kus katsetatakse ja luuakse uusi koostööformaate ja näidatakse selles osas teed tervele Eestile“).

Regionaalarengu ja -halduse uuringute oluliseks motiiviks on otsida (uusi) arenguvõimalusi väljaspool Tallinna ja Tartut. Üldised tulemused ei ole siiski väga lubavad. Näiteks leiab Riigikontroll oma analüüsis, et „piirkondliku ebaühtluse tasakaalustamine on valitsuse jaoks keeruline ja kallis“ ning regionaalarengu meetmetega saab parimal juhul ebaühtlust leevendada. Tööstusalade uuringus opereeritakse tööstusalade arengueelduste hindamisel maakondade kolmetasandilise hierarhiaga, kus parimad arenguvõimalused on Harjumaa, millele järgnevad teise rühmana Tartu, Pärnu, Ida-Viru ja Lääne-Viru ning kolmandana ülejäänud Eesti maakonnad. Väikeasulate uuringus käsitletakse tehnoloogiate arengust tulenevaid võimalusi elutegevuse (sh majandusarengu) dekontsentreerumiseks, samuti linnaliste keskuste endi arengus tekkida võivaid probleeme vastulinnastumise protsessi intensiivistajana, mis võiks samuti toetada dekontsentratsiooni.

3.2. Arengupiirkonna ulatus

Olulisim erinevus arengupiirkondade territoriaalse ulatuse määratlemisel on riiklike arengudokumentide vahel. Regionaalse fookusega RAS ja Eesti 2030 opereerivad toimepiirkondadega, mis on eristatud mobiilpositsioneerimise igapäevase töö- ja haridusrände andmete alusel, mida täiendab inimeste arvu mastaabikriteerium. RAS sõnastab visioonipõhise strateegia üldesmärgi nimelt toimepiirkondade kohta: „Toimepiirkondade arengueelduste parem kasutus majanduskasvuks ja elukvaliteedi tõusuks vajalike hüvede kättesaadavus“. Eesti 2030 osundab toimepiirkondade territoriaalse ulatuse muutuvale iseloomule, sõltuvalt liikuvusteenuste arengust, mis võimaldaks „toimepiirkondade raadiust järgneva 20 aasta jooksul suurendada 30lt kilomeetrilt 40ni“. Hetkeseisus on toimepiirkondade territoriaalne ulatus selline, et need kattuvad suures ulatuses maakondliku jaotusega.

RAS poolt normatiivselt kirjeldatav territoriaalne struktuur on siiski keerulisem. Nii mõõndakse strateegias, et:

Riiklikul tasandil on Eestis kaks suuremat tõmbekeskust (Tallinn ja Tartu) laiema tagamaaga üle terve Eesti. Tartu laiema tagamaana käsitatakse kuut Lõuna-Eesti maakonda, Tallinna tagamaana ülejäänud piirkondi.

Kuivõrd strateegia hinnangul on „Tallinna laiem tagamaa ühtseks arendusregiooniks liialt suur ning eripalgeline“, siis eristatakse strateegias (lisaks toimepiirkondadele) 4 arenguregiooni – lisaks Tallinna ja Tartu regioonidele ka Lääne-Eesti (4 maakonda) ja Ida-Eesti (Ida-Virumaa), mille osas on määratletud regionaalsed arengueeldused ja vastavad strateegia meetmete rõhuasetused. Piirkondliku spetsialiseerumise valdkonnad on seejuures esitatud ikkagi maakondade kohta. Samuti opereerivad maakondliku tasandiga ka RAS indikaatorid, seda hoolimata arenguregioonide ja toimepiirkondade normatiivsest lähenemisest.

Eesti üldist majandusarengut suunavas strateegias – ettevõtluse kasvustrateegias – on arengupiirkonnaks kogu Eesti keskusega Tallinnas, mille jaoks on määratletud nutika spetsialiseerumise kasvualdkonnad. Sellist territoriaalset lähenemist kinnitab ka kasvualade edenemise uuring, mille soovitusel Eesti-sisest regionaalset dimensiooni oluliseks ei peeta.

Maakondlike arengustrateegiate regionaalse vaate territoriaalne ulatus on tugevalt determineeritud neile seatud ülesandest kavandada nimelt maakondlikku arengut. Siiski võib ka neis leida teistsugust territoriaalset loogikat. Nii nähakse Harjumaa arengustrateegias

Tallinna linna kogu Eesti majandusarengu regiooni keskuseks. Tartumaa arengustrateegias sisaldub Lõuna-Eesti regioon sõnaselgelt üksnes turismiregioonina, mis on mõnevõrra üllatav arvestades varasemat Lõuna-Eesti nutika spetsialiseerumise kava initsiatiivi, kus sobiva mastaabiga majandusarengu regioonina nähakse maakonnast suuremat arengupiirkonda. Pärnumaa arengustrateegias täiendab maakondlikku vaadet osundus laiemale Pärnu regioonile, mille territoriaalset ulatust ei ole aga täpsustatud. Valga, Võru ja Jõgeva maakonnastrateegiad keskenduvad oma maakonna arengule, kuid möönavad laiema arenguregiooni olemasolu ja selle mõju maakonna arengule. Valga ja Võru puhul on see laiem regioon kahetasandiline – esmalt Kagu-Eesti (kooskõlas riikliku Kagu-Eesti tegevuskava territooriumiga) ja seejärel ka Lõuna-Eesti keskusega Tartus, Jõgeva puhul on käsitletud üksnes Tartu kui regionaalse keskuse rolli. Järva maakonnastrateegia on üheselt maakonnakeskne.

Riigi tasandil on maakond normatiivse arenguregioonina harva kasutatav. Riiklikest arengudokumentidest on maakondliku ulatusega Ida-Viru tegevuskava, kuid seda ilmselt spetsiifiliste probleemide ning suhtelise suuruse tõttu Eesti maakondade võrdluses (vrd Kagu-Eesti tegevuskava). Maakondlik käsitlus on oluline veel MAK strateegias. Samas on maakonnad domineerivaks raamistikuks, mille sees käsitlevad teemasid erinevad regionaalse arengu uuringud. Maakondlikku lähenemist (võrrelduna nt toimepiirkondadega või RAS arenguregioonidega) toetab statistiliste andmete kättesaadavus.

3.3. Piirkondlik spetsialiseerumine

Ettevõtluse kasvustrateegia määratleb Eesti kui majandusarengu regiooni soovitava spetsialiseerumise Eesti majanduse arendamisel enim kasvupotentsiaali omavate valdkondadena, milleks on: 1) info- ja kommunikatsioonitehnoloogia (IKT) horisontaalselt läbi teiste sektorite, 2) tervisetehnoloogiad ja –teenused ja 3) ressursside efektiivsem kasutamine.

Ettepanekuid Eesti-siseseks piirkondlikuks spetsialiseerumiseks sisaldab regionaalarengu strateegia, seda nii 4 arenguregiooni kui ka 15 maakonna kohta. Rõhutatakse, et spetsialiseerumine peab lähtuma nn nutika spetsialiseerumise kontseptsioonist:

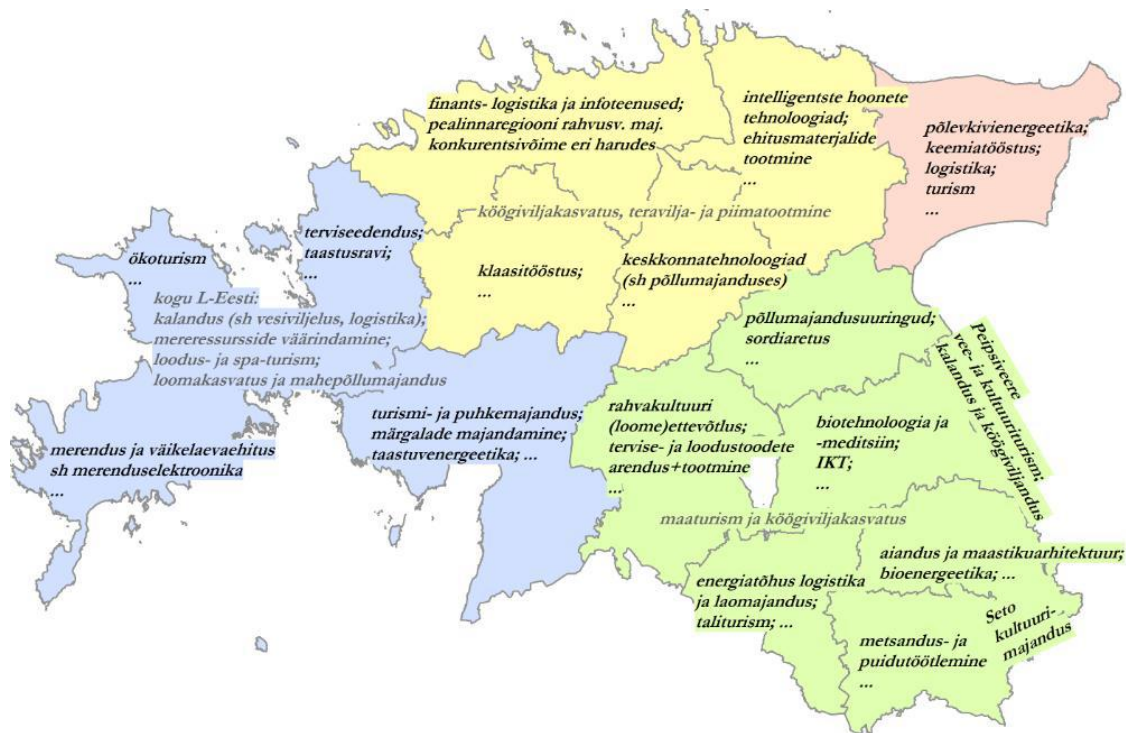
Riigi poliitikameetmete elluviimine peab soodustama piirkondade targa spetsialiseerumise kujundamist piirkonnaomastele kasvuvaldkondadele teadmumahuks eelisarendamisena ettevõtete, teadus- ja haridusasutuste ning avaliku võimu koostöös. Tarka spetsialiseerumist

kindlatele looduslikele, kultuurilis-ajaloolistele või muudele piirkonnaspetsiifilistele eeldustele toetuvatele tegevusvaldkondadele tuleb soosida kui piirkondade üht „arengukiirendit“.

Kuigi piirkondliku spetsialiseerumise juhised esitatakse 4 arenguregiooni kaupa on valdkondlik käsitlus tulenevalt nende regioonide arengueelduste sisemisest heterogeensuselt siiski valdavalt toimepiirkonna- ja maakonnakeskne.

Lääne-Eesti jaoks üldiselt soovitatakse panustada „rohe- ja biomajanduse potentsiaali ärakasutamisele ettevõtluse arendamisel ning loomakasvatusele ja mahepõllumajandusele, keskendudes senisest enam selle toodangu väärimdamisele“. Kompetentsivaldkonnad esitatakse maakonnakeskuste jaoks – „taastusravi ja terviseedendus (Haapsalu), turismikorraldus (Pärnu) ja väikelaevaehitus (Saaremaa)“. Lõuna-Eestis eristatakse Tartu linnaregiooni, mille jaoks nähakse perspektiivikaimana keskenduda „konkreetsetele nišivaldkondadele (nt biomeditsiin, biotehnoloogia ja IKT)“. Samas loetletakse maakonna- ja piirkonnakeskuste kaupa ka teisi piirkonnaspetsiifilisi kompetentsi- ja kasvuvaldkondasid – „rahvakultuurile tuginev loomeettevõtlus (Viljandi), energiatõhus logistika (Valga), aiandus, maastikuarhitektuur ja põllumajandussaaduste sordiarutus (Räpina, Jõgeva), puidu- ja mööblitööstuse tehnoloogiad (Võru)“.

Tallinna linnaregiooni prioriteetsetes meetmete soovitustes konkreetseid valdkondlikke eelistusi ei esitata ning kirjutatakse „mitmekülgse ja teadmismahuka ettevõtluse“ kui sellise arendamise vajadustest. Põhja-Eesti arengupiirkonna perifeersetele aladele soovitatakse tegeleda targa spetsialiseerumisega “intelligentsete hoonete ja keskkonnatehnoloogiate arendamisel (Rakvere, Järvamaa) ning ehitusmaterjalide tootmisel” ning maapiirkondades keskenduda toodangu väärimdamisele tuginedes intensiivsele põllumajandusele. Ida-Virumaal soovitatakse kasvuvaldkondade arendamisel pöörata ennekõike tähelepanu energieetika, põlevkivitehnoloogiate ja keemiatööstuse valdkondadele, samuti leida kasvuvõimalusi puhkemajanduses.

Joonis 1. Regioonide võimalik spetsialiseerumine eelisarendatavatele kasvuvaldkondadele
Allikas: Eesti regionaalarengu strateegia 2014–2020

Joonealuse märkusena ülal esitatud kaardile lubatakse regionaalarengu strateegias ka, et „spetsialiseerumisvaldkondades lepatakse lõplikult kokku piirkondlikes arengudokumentides“. Kooskõlas sellega on Pärnumaa arengustrateegias loetletud piirkonnaspetsiifilised kompetentsivaldkonnad – loodusressursside väärindamine, kuurordimajandus ja taastusravi, biotehnoloogia, hõbemajandus. Võrumaa arengustrateegia seab prioriteediks kohaliku ressursi nutika väärindamise: puidu-, toidu- ja puhkemajanduse sektorites. Sarnaselt näeb ka Jõgevamaa oma arenguvõimalusi põllumajanduses ning toidu- ja puidusektoris. Valgamaa piirkonnaspetsiifilised kompetentsi- ja kasvuvaldkonnad on: väärikat vananemist toetav sotsiaalhoolekanne, energiatõhus logistika ning piirkondlikku ressursi ja koostööpotentsiaali kasutav turismiturundus. Ida-Virumaa eristab maakonna siseselt „tööstus- ja ettevõtluspiirkonnad ning puhkepiirkonnad“ ning maakonna kohta üldiselt kavandab „kaevandussektoril põhineva ringmajanduse“ arendamist.

Siiski mitte kõikides 2018/19 vastu võetud maakondlikes arengustrateegiates ei ole valikuid konkreetsete majandusvaldkondade kasuks tehtud. Nii kirjutatakse Harjumaa, Tartumaa ja Järvamaa arengustrateegiates vajadusest spetsialiseeruda targale ja teadmismahukale majandusele üldiselt, sellele valdkondlike piiranguid seadmata. Praktilise arendustegevuse seisukohast on oluline märkida ka seda, et maakonnastrateegiate tegevuskavades domineerivad

KOV (ühis)huvid ning kuivõrd ettevõtluse arendamine KOV kohustuslike ülesannete ringi ei kuulu, siis on ka ettevõtluse teadmispõhise arendamise tegevused tegevuskavades parimal juhul tagaplaanil.

3.4. Arengut toetavad rahvusvahelised/piiriülesed võimalused

Rahvusvahelisest koostööst ning kuulumisest piiriülestesse makroregioonidesse tulenevaid arenguvõimalusi kirjeldavad suhteliselt üksikasjaliselt üleriigiline planeering Eesti 2030 ja regionaalarengu strateegia, samas kui Eesti üldist majandusarengut suunav ettevõtluse kasvustrateegia jääb selles osas üldsõnaliseks, rõhutades ettevõtete ja teadusasutuste rahvusvahelise (piiriülese ja üleeuroopalise) koostöö tähtsust kui sellist. ENMAKis on rahvusvahelise koostöö dimensioon leidnud kajastust üksnes seoses eesmärgiga sünkroniseerida elektrisüsteem Põhjamaade või Kesk-Euroopa sünkroonlaga.

Üleriigilises planeeringus Eesti 2030 on esikohal Tallinna, Helsingi ja Peterburi koostöökolmnurk ning Eestile oluliste keskustena nimetatakse ka Stockholmi ja Riia. Planeeringus on pööratud linnade vaheliste liikumisvõimaluste parandamisel. Eraldi tuuakse välja Peterburi koostööpotentsiaal Ida-Virumaa linnadele arengutõuke andmisel. Piiriüleses koostöös nähakse suurimaid võimalusi Valga-Valka kaksiklinna arendamisel, kuid koostöövõimalusi soovitatakse otsida ka muude Põhja-Läti piirkondadega. Tartu rahvusvahelise konkurentsivõime suurendamiseks peetakse mõistlikuks teha koostööd Riia ja Pihkvaga.

Regionaalarengu strateegia laiendab ja täpsustab üleriigilises planeeringus visandatud koostöö sisu. Strateegia visioon eesmärgistab aktiivset piiriülest koostööd ning piiriüleste tööjõuareaalide väljakujunemist Eesti majandusarengu kasvuteguritena. Sõnastatud on ka koostöö formaalset poolt mõõtev indikaator – piirkondade piiriülese koostöö aktiivsuse muutus (väljendatuna KOV-de, maavalitsuste jm piirkondlike arendus-organisatsioonide rahvusvahelistesse organisatsioonidesse ja võrgustikesse kuulumisena ja piiriüleste koostöölepingute arvuna). Täpsemaid suuniseid antakse ka arenguregionide kaupa. Tallinna regiooni puhul seatakse esiplaanile koostöö Helsinki pealinnapiirkonnaga „kasutamaks kogu regiooni hüvanguks paremini ära Soome olulisema kasvukeskuse lähedust – seda nii ettevõtluskeskkonna, teaduse

ja innovatsiooni, ühtse tööjõuareali kui muudes valdkondades, milles omatakse ühist arengupotentsiaali“. Ida-Virumaa arendamisel soovitatakse „pöörata suurt tähelepanu Vene turu läheduse ja piirkonna venekeelse inimressurssi oskuslikule kasutamisele kultuuri- ja ettevõtluskoostöös ning kohaturunduses Venemaa suunal“. Lõuna-Eesti arenguvõimalusi nähakse lisaks „Valga-Valka piiriülesele tõmbekeskusele“ ka „piiriüleste meditsiini-, heaolu- ja rekreatsiooniteenuste osutamises“. Lääne-Eesti arendamisel peaks rõhk olema „Via Baltica arengukoridori ja piirkonna väikesadamate võrgustiku väljaarendamisel“, selleks et ületada merelisi barjääre Läänemere lähiriikidega.

Maakonnastrateegiates on rahvusvahelises käsitletud põhilises kahes vaates. Esiteks nähakse kuulumist laiemasse piiriülesesse arenguregiooni kui võimalust — Harjumaa jaoks on selliseks regiooniks Põhja-Euroopa ja Tallinn-Helsingi kui selle regiooni tõmbekeskus kaksiklinnana, Pärnumaa jaoks Läänemere regioon, milles maakond positsioneerib end kui looduslähedane ja peresõbralik regioon, Ida-Virumaa jaoks Soome lahe arenguregiooni, mis hõlmab Tallinna, Helsingi ning Sankt Peterburi linnapiirkondi ning nende vahele jäävaid tööstus-, logistika- ning puhkealaid, sealhulgas ka Ida-Virumaal. Teiseks eesmärgistatakse paremaid rahvusvahelisi transpordiühendusi lähimate piiriüleste keskustega. Piiriüleste teenuste välja arendamist tervishoiu, hariduse, turvalisuse valdkondades kavandatakse Valgamaa arengustrateegias. Tegevuskava tegevuste tasandil sisalduvad rahvusvahelise iseloomuga tegevused Harju maakonnastrateegias — Tallinn-Helsinki tunneli eeluuringute kujul.

3.5. Regionaalse arengu institutsionaalne raamistik

Mõlemad üleriigilised Eesti territoriaalset arengut suunavad arengudokumendid — regionaalarengu strateegia ja üleriigiline planeering Eesti 2030 — käsitlevad regionaalpoliitika normatiivse kontseptuaalse alusena mitmetasandilise valitsemise mudelit. Regionaalarengu strateegia rõhutab tasandite sidususe tähtsust, Eesti 2030 erinevate organisatsioonide partnerlust maakonnaplaneeringute koostamise raames. Regionaalarengu strateegias kirjeldatakse regionaalsete arendusorganisatsioonide (maavalitsuste, maakondlike OVL, MAKide, ülikoolide regionaalsete kolledžite) spetsiifilisi rolle strateegia elluviimisel. Ülikoolide regionaalsete kolledžite olulisust piirkondlikest eeldustest lähtuvatele kompetentsi-

ja ettevõtlusvaldkondadele spetsialiseerumises rõhutatakse ka Ida-Viru ja Lääne-Eesti arenguregioonide käsitlustes.

Ettevõtluse kasvustrateegias eesmärgistatakse poliitikavaldkondade ülest koostööd ning valitsusväliste partnerite kaasatust. Konkreetsemalt nähakse peamiste riigi poolt finantseeritavate tugistruktuuridena tehnoloogia arenduskeskuseid ja klastreid, mille puhul rõhutatakse kooskõlas mitmetasandilise valitsemise mudelile sektorite vahelise koostöö tähtsust. Regionaalsetele kompetentsikeskustele arenduslikke ülesandeid ei anta. Piirkondliku ettevõtluse arendustegevuses antakse strateegias võtmeroll maakondlikele arenduskeskustele. Maakondlike arengukeskuste ülesandeid regionaalse arengu edendamisel kavandatakse üksikasjalikumalt maakondlike arenduskeskuste arengukavas, milles peetakse oluliseks KOV-üksuste, OVL ja ettevõtete osalust MAK juhtimises ning MAK koostööd huvigruppidega.

Uue, regionaalse ulatusega koostööstruktuuri loomist kavandatakse LENSSis – eeldatavalt Tartu Teaduspargi baasil, mille osanike ringi soovitatakse laiendada regioonile teiste KOV-üksuste arvelt. Riiklik Kagu-Eesti tegevuskava on üldsõnalisem ning soovib ühendada regionaalset kompetentsi mastaabitundlike tegevuste jaoks. LENSSiga sarnane idee sisaldub ka Tartumaa arengustrateegias – kuid mitte teiste Lõuna-Eesti maakondade arengustrateegiates – välja kujundada Lõuna-Eesti ligi 100 töötajaga võrgustikuna toimiv arenguagentuur, mis tegeleks transpordi-, tööstus- ja turismiarenduse ning piirkonna ja selle ettevõtete turundamisega. Üksnes Valgamaa arengustrateegias on veel osundatud Lõuna-Eestile kui institutsionaalse koostöö regioonile seoses ühise investorteeninduse arendamise kavatsusega.

Muus osas keskenduvad maakondlikud arengustrateegiad maakondlike tugistruktuuride (MAROd arengutegevuse koordineerijatena, MAKid arengutegevuse koordineerijatena ja/või ettevõtlusteenuste osutajatena, teadusasutused, kolledžid ja kutsekoolid piirkondlike spetsialiseerunud kompetentsi-keskustena) ja nende võrgustike (regionaalsed innovatsioonisüsteemid) arendamisele.

3.6. Arengut suunavad väärtused

Kooskõlas arengustrateegia kui sellise kuulumisest modernsesse diskursusesse domineerivad Eesti riiklikes, regionaalsetes ja maakondlikes arengudokumentides ka modernsed väärtused – majanduskasv, konkurentsivõime, suurem tootlikkus jms. Kui ettevõtluse kasvustrateegia on

läbivalt modernistlik, siis riigi regionaalarengu dokumentides sisaldub arengut suunavate põhimõtetenä ka pehmemad „postmodernseid“ väärtusi (kaasatus, säästvus) – toimepiirkondade keskustes suuremat konkurentsivõimet toetavana ja täiendavana ning perifeersete alade jaoks kui n-ö põhistsenaarium, millega tuleks kohaneda.

Ka maakondade strateegiad lähtuvad üldjuhul modernsetest väärtustest (kõrge lisandväärtus, suurem elanike arv, edu rahvusvahelises konkurentsisis, heaolu), mida pehmemdavad eelkõige visiooni ja missiooni tasandil „üldinimlikud väärtused“ nagu hoolivus, turvalisus, kogukondlikkus, õnn, omakultuur. Modernset väärtusruumi kinnistab arengustrateegiate juhendmaterjalis nõutud kvantitatiivsete mõõdikute ja sihtväärtuste kasutamine. Mõnevõrra erandlikud on Võrumaa ja Järvamaa arengustrateegiad, mis otsivad arengueesmärke mitte konkurentsist ümbritseva maailmaga, vaid sisemisest uuenemisest. Võrumaal tuleneb selline valik otseselt äratundmisest, et maakonna majandusareng on olnud tagasihoidlik ning arengueeldused suuremate regioonidega nende regioonide tingimustel konkureerimiseks on tagasihoidlikud.

Vaadeldes eraldi arengudokumentides sisalduvaid ökoloogilisi eesmärke, siis ilmneb, et need on esitatud läbi modernsete väärtuste või nendega ühendatuna. Regionaalarengu strateegias nähakse ökoloogilisi väärtusi ressursina regionaalse spetsialiseerumise raames. Üleriigilises planeeringus eesmärgistatakse samaaegselt elamisviiside (sh ökoloogiline elulaad) paljusust ja konkurentsivõimet. ENMAKis on ökoloogilised väärtused muudetud täpselt mõõdetavateks sihtväärtusteks tulenevalt ELi kliima- ja energiapoliitikast. Kagu-Eesti tegevuskavas nähakse ökoloogilisi tegevusalasid kui võimalust saavutada majanduskasvu. Ida-Virumaa arengustrateegias on arenguvõimalusena käsitletud mastaabipõhist ringmajandus.

4. Arengudokumentide ja uuringute sisu kaardistus

Riiklikud strateegiad

	Regionaal-arengu strateegia	Planeering Eesti 2030	Kasvu-strateegia Eesti 2020	Energia-majanduse arengukava	Maakondlike arendus-keskuste strateegia
Arengu-piirkonna ulatus	Toimepiirkond	15 toimepiirkonda	Eesti; mitte-määratletud regioonid	Eesti; mõõtmis-raamistikuna ka maakonnad	15 maakonda
Piirkondlik spetsialiseerumine	Linnapiirkondades põhimõttena; regioonides ja maakondades ettepanekuna majandusharude tasandil	Linnapiirkondades põhimõttena	Ettevõtted kasvuvaldkondades		
Majandus-arengu kontsentreeritus	Tasakaalustatus, sh mõõdetava indikaatorina (Harju SKT %)	Tasakaalustatus	Fookus suur-, võtme- ja kasvu-klientidele (ettevõtetele)	Energiatootmise hajutus üldpõhimõttena, kuid mitte mõõdetava eesmärgina	Palgakasv väljaspool Tallinna läbi ettevõtete konkurentsivõime
Piiriülesed ja rahvusvahelised võimalused	Piiriülesed tööjõuareaalid ja üldine piiriülene koostöö	Üldised võimalused: Talsinki; Ida-Viru-Peterburi regioon; Tartu-Pihkva-Riia; Valga-Valka	Ettevõtete ja teadusasutuste piiriülene ja üle-euroopaline koostöö	Üleminek BRELList Kesk-Euroopa elektri-võrkudesse	
Regionaalne institutsionaalne raamistik	Mitme-tasandiline valitsemine, tasandite sidusus	Mitme-tasandiline valitsemine, partnerlus maakonna-planeeringute raames, regioonidevaheline koostöö	Riiklikud arendajad: MKM, tehnoloogia arenduskeskused ja klastrid; Maakondades: MAKid		Riiklik rahastamine, MAK koostöö huvigruppidega, KOV, OVL, ettevõtete osalus
Arengut suunavad väärtused	Areng ja kasv; ökoloogilised väärtused kui ressursid regionaalse spetsialiseerumise raames	Konkurentsivõime ühendatuna elamisviiside (sh ökoloogiline elulaad) paljususega	Kasv ja konkurentsivõime	Konkurentsivõime kasv; ökoloogilised väärtused läbi ELi kliima- ja energia-poliitikast tulenevate keskkonnanõuete	Kasv ja konkurentsivõime

Regionaalsed strateegiad

	Lõuna-Eesti nutika spetsialiseerumise strateegia	Kagu-Eesti tegevuskava	Ida-Viru tegevuskava
Arengupiirkonna ulatus	Lõuna-Eesti regioon	Kagu-Eesti regioon; sidustatus Tartu linnapiirkonna kui Lõuna-Eesti keskuslinnaga	Ida-Viru maakond
Piirkondlik spetsialiseerumine	NS valdkonnad: IT ja elektroonikatööstus ning -teenused; terviseturism; biomeditsiin ja -tehnoloogia; puitmajad; tervistavad piimatooted	Piirkonnaspetsiifilised kompetentsi- ja kasvvaldkonnad: energiatõhus logistika (Valgas), aiandus ja maastikuarhitektuur (Räpinas), puidu- ja mööblitööstus (Võrus), ökoloogilised tegevusalad (sh ökoenergeetika, öko- ja loodusturism, ökopõllumajandus, köögiviljakasvatus, tervise- ja loodustooted)	Maavarade kaevandamine, energeetika; logistika ja transport; turism ja puhkemajandus
Majandusarengu kontsentreeritus	Tasakaalustamine võrdluses Harjumaaga	Dokumendi olemasolu põhjus on eesmärk vähendada regionaalseid erisusi	Dokumendi olemasolu põhjus on eesmärk vähendada regionaalseid erisusi
Piiriülesed ja rahvusvahelised võimalused	Rahvusvahelised turud ja töäjõud, selleks ühenduste parandamine	Piiriülene koostöö: Valga-Valka, Põlva, Lääne-Virumaa, Lääne-Eesti kirdeosas; piiriülesed teenused; Riia kui transpordisõlm	Piiriasendist tulenev majanduspotentsiaal transpordis ja turismis
Regionaalne institutsionaalne raamistik	Regionaalse koostööstruktuuri loomine, TTP osanike ringi laiendamine regiooni KOV poolt	Kompetentsi regionaalne ühendamine mastaabitundlike tegevuste jaoks	
Arengut suunavad väärtused	Konkurentsivõime	Kasv; ökoloogilised tegevusalad majanduskasvu teenistuses	Kasv

Maakondlikud strateegiad

	Harjumaa AS	Tartumaa AS	Ida-Virumaa AS	Pärnumaa AS
Arengu- piirkonna ulatus	Harju maakond	Tartu maakond; Lõuna-Eesti turismiturundus-piirkonnana	Ida-Viru maakond	Pärnu maakond
Piirkondlik spetsialiseerumine	Teadmismahukas majandus, sh tark tootmine ja kõrge lisandväärtusega teenused	Tarkade ettevõtete kodu; ettevõtete horisontaalne ja vertikaalne spetsialiseerumine üldiselt	Maakonnasisene jaotus: tööstus- ja ettevõtluspiirkonnad ning puhkepiirkonnad; kaevandussektoril põhinev ringmajandus	Piirkonnaspetsiifilised kompetentsivaldkonnad ja neile tuginev kõrgema lisandväärtusega ettevõtlus: loodusressursside väärimine, kuurordimajandus ja taastusravi, biotehnoloogia, hõbemajandus
Majandus- arengu kontsentreeritus	Eesti arenguvedur	Atraktiivseim maakond Lõuna-Eestis	Soome lahe regiooni suurlinnapiirkondade kasvule tuginevad arenguvõimalused	Maakonna- ja regioonikeskus Pärnu on Eesti suvepealinn
Piiriülesed ja rahvusvahelised võimalused	Põhja-Euroopa tõmbekeskus ning Tallinna ja Helsinki kaksiklinnana; kiired, keskkonnasõbralikud ja mugavad ühendused teiste riikidega	Soome, Vene, Läti, Leedu ja Saksa turismiturud; raudteeühendus Riiga	Kuulumine Soome lahe arenguregiooni, mis hõlmab Tallinna, Helsingi ning Sankt Peterburi linnapiirkondi ja nende vahele jäävaid tööstus-, logistika- ning puhkealasid (sh Ida-Viru)	Looduslähendane ja peresõbralik regioon Läänemere ruumis: Via Baltica, Rail Baltic, lennuühendused Põhjamaadega
Regionaalne institutsionaalne raamistik	Harjumaa Arengukomisjon, kuhu kuuluvad OVL jt organisatsioonid	Lõuna-Eesti ligi 100 töötajaga võrgustikuna toimiv arenguagentuur tegeleb transpordi-, tööstus- ja turismiarenduse ning piirkonna ja selle ettevõtete turundamisega	IVOL	Regionaalne innovatsioonisüsteem
Arengut suunavad väärtused	Teadmismahukas majandus, kõrge lisandväärtus; elukeskkond on turvaline ja roheline; rahulolevad, uuendusmeelsed ja tegusad inimesed ning kodukohta ja kultuuri väärtustav kogukond; Harjumaal on hea!	Keskne koht Tartumaa strateegias on inimesel. Elanike arv ja selle muutumine on olulisim arengunäitaja. Eesti kultuuri ja hariduse keskus; Lõuna-Eesti suurim kaubamaja; roheline ülikooli- ja Euroopa kultuuripealinn	Majandusareng, suur lisandväärtus	Edu Läänemere ruumis; Hoolivus, avatus, osalus, järjekindlus, koostöö, roheline mõtteviis

	Võrumaa AS	Valga AS	Jõgevamaa AS	Järvamaa AS
Arengupiirkonna ulatus	Võru maakond – Võro ja Seto	Valga maakond; Kagu-Eesti koostööpiirkond	Jõgeva maakond; Tartu regionaalse toimepiirkonna osa	Järva maakond
Piirkondlik spetsialiseerumine	Kohaliku ressursi nutikas väärindamine: puit, toit, puhkemajandus	Piirkonna-spetsiifilised kompetentsi- ja kasvuvaldkonnad – väärikat vananemist toetav sotsiaalhoolekanne, energiatõhus logistika ning piirkondlikku ressursi ja koostööpotentsiaali kasutatav turismiturundus	Põllumajandus, toidu- ja puidusektor	Traditsiooniline ettevõtetus, uus majandus ja targad töökohad
Majandusarengu kontsentreeritus	Heaolu maakonna kahanemise kontekstis		Eesmärgiks erinevuste vähendamine regionaalse keskuse Tartumaaga	Ärksate eestimaalaste elu- ja kohtumispaik, kus katsetatakse ja luuakse uusi koostööformaate ja näidatakse selles osas teed tervele Eestile
Piiriülesed ja rahvusvahelised võimalused	Ühendused piirinaabritega	Valga-Valka piiriülene koostöö teenuste osutamisel (tervishoid, haridus, turvalisus); kiired rongiühendused Riiga ja Peterburi	Peipsi laevaliikluse taastamine	
Regionaalne institutsionaalne raamistik	Riigi regionaal-programmid; ettevõtluse tugistruktuuride (SA VAK, Töötukassa, TSENER) koostöö; ettevõtlusalade võrgustik	Lõuna-Eesti ühine investorteenindus	MARO tugevdamine	Regionaalne innovatsioonisüsteem: valdkondlikud nõukojad ja strateegiline juhtgrupp
Arengut suunavad väärtused	Inimeste õnn ja toimetulek; puhas loodus ja elukeskkond, Võro ja Seto omakultuur	Ettevõtlikkus, uuenduslikkus, hoolivus, eripalgeliste kultuuride põimimine; ökoloogia läbi tehnoloogiate ja teadlikkuse	Heaolu, elukoha väärtus, kahanemise aktsepteerimine	Töö paindlikkus ja inimesekesksus; osalus, kogukondlikkus, mõtestatud, koostöö, säästlik ja keskkonnasõbralik eluviis

Uuringud ja analüüsid

	Kasvualade edenemise uuring	Tööstusalade analüüs	Väikeasulate uuring	Riigikontrolöri kokkuvõte Eesti riigi arengu, majanduse ja tööturu probleemidest
Arengupiirkonna ulatus	Eesti	Tööstusalad klastrites ja maakondlikus raamistikus	Asulate hierarhilised toimepiirkonnad	Maakonnad; regionaalsete tegevuskavade regioonid
Piirkondlik spetsialiseerumine	Kasvuvaldkonnad Eesti regioonis: IKT, tervisetehnoloogiad, teadmispõhine ehitus, materjalitehnoloogiad, biotehnoloogia	Sügav spetsialiseerumine maakondlikult puudub ning puudub vajadus ka selle eesmärgistamiseks	Rajasõltuv tööstustootmise spetsialiseerumine; hõbemajandus; elukülad	MKMi ja Arengufondi nutika spetsialiseerumise kasvuvaldkonnad
Majandusarengu kontsentreeritus		Maakondade kolmene hierarhia: a) Harju; b) Tartu, Ida-Viru, Lääne-Viru, Pärnu); c) muud maakonnad	Vastulinnastumise võimalus väikeasulate arengu toetajana; tehnoloogiate arengust tulenevad võimalused dekontsentratsiooniks	Piirkondliku ebaühtluse tasakaalustamine on valitsuse jaoks keeruline ja kallis; meetmetega saab parimal juhul ebaühtlust leevendada
Piiriüleised ja rahvusvahelised võimalused	Meetmete avamine ja suunamine ettevõtete ja teadusasutuste rahvusvaheliseks koostööks			
Regionaalne institutsionaalne raamistik	Klastrid; TAKid rakendusliku fookusega TA konsortsiumitena	Sihtasutus Ida-Virumaa Tööstusalade Arendus kui regionaalne mudel; üleriigiline tööstusalade turundamise struktuur	Kogukondlik (ise)-organiseerumine, koostöö KOV ja regionaalsete organisatsioonidega	Piirkondlikku töökohtade teket kujundavalt endiselt pigem demograafilised protsessid (sh tööjõu ränne), kohalikud huvid ja juhus; riigi meetmed on majanduslike, sh tööturu regionaalsete probleemide lahendamiseks raskesti prognoositava mõjuga, hilinevad ja liiga üldised, et piirkondlike tööturueeliseid maksimaalselt ära tunda ja ära kasutada
Arengut suunavad väärtused	Kasv, kasvualade areng	Ekspordikäive, töövõljakuse kasv	Erisuste arvestamine, nutikas kahanemine, kogukondade tugevdamine	Majanduskasv, inimeste sissetulek, tööturu toimimine, tootlikkus

Summary

The qualitative thematic analysis comprises six topics: regional economic concentration; territorial scope of economic regions; regional specialization; international and cross-border opportunities for regional development; institutional framework for regional development; values guiding development. The analysis focuses on the normative component in strategies and applied research — what is considered to be normal and/or desirable future state of affairs.

The national strategies with spatial sensitivity (the strategy of regional development and national spatial plan) problematize excessive economic concentration and aim at regional „balance“, but do it from „realist“ perspective. Instead of regional equality, the ambition is to compensate somehow regional disadvantages and to avoid piling-up of negative consequences of regional inequality. The national growth strategy for business sector, on the other hand, does not see anything wrong in economic concentration. It prioritizes large companies with high growth potential, and lists regional entrepreneurship in fourth and last place as a way to achieve national targets. The development strategies of counties approach to concentration issue depending on their current developmental position. The strategy of the capital city region (Harju county) sees itself as the (only) national growth engine, while the strategy of the region around second largest city in Estonia (Tartu county) aims at the role of being the economic growth center for Southern-Estonia. The smaller and more peripheral counties are satisfied with slowing down the processes of economic concentration.

The normative territorial scope for economical regions presented in strategies varies as well. The national strategy of regional development and national spatial plan deploy quite complex territorial hierarchy, including Tallinn and Tartu as its main growth centers with functional hinterlands dividing Estonia into two regions, division of Estonia into four development region, and the discrimination of smaller functional regions (based on population size and commuting patterns) which territory resembles but does not coincide with the territory of 15 counties. The strategy provides regionalized guidelines for four development regions, and provisionally determines areas for smart specializations for 15 counties and 2 additional subregions. For the national growth strategy, the only region Estonia has is one with the center in Tallinn and covering whole territory of the state. The growth areas for smart specialization are determined namely for that region in the strategy.

The international and cross-border opportunities for regional development are described in strategies in quite general terms. The selection of cooperation partners is based on territorial proximity and earlier practice. Thus, for Tallinn key cross-border partners are and are planned to be Helsinki and St. Petersburg, while it is considered reasonable for Tartu to co-operate with Pskov and Riga. Ida-Viru county searches its development opportunities within Tallinn-St. Petersburg-Helsinki (Kotka) triangle. Valga-Valka cross-border twin-town is brought forward both in national strategies and in the strategy of Valga county. For many other smaller counties international co-operation does not present itself as significant developmental opportunity at all — at least their county strategies are silent about that.

The national strategy of regional development and the national spatial plan operate with the concept of multi-level governance as the normative governmental model for the successful regional development. The specific roles of different regional actors (including universities and their regional colleges) are prescribed in the strategy. The growth strategy targets on cross-sectoral cooperation, and promotes clusters and TA&I centers as organizational tools for economic development.

The dominant values written into Estonia development strategies and applied research are modern — economic growth, competitiveness, productivity, the paradigm of development itself. The soft „postmodern“ values like sustainability, community, participation, etc., pop-up here and there in strategy texts but only as supplementary to growth and competition discourse. Even ecological lines of action are predominantly seen in service of economic growth and improved competitiveness.

Arenguseire Keskus

Lossi plats 1a, 15165 Tallinn

arenguseire@riigikogu.ee

riigikogu.ee/arenguseire